

ници; Рада Стијовић, *Дијалекатски речници*; Владан Јовановић, *Терминолошки речници*; Наташа Вуловић и Наташа Миланов, *Фразеолошки речници*; Милена Јакић, *Фреквенцијски речници*; Рајна Драгићевић, *Асоцијативни речници*; Ненад Крчић, *Речници синонима*; Валентина Илић, *Правописни и граматички речници*; Ђорђе Оташевић, *Речници нових речи*; Васа Павковић, *Речници језика њисаца*; Јелена Јанковић, *Митолошки и фолклорни речници*; Неђо Јошић, *Ономастички речници*; Ненад Крчић, *Темајски и систематски речници*; Весна Николић, *Речници жаргонна и табуизиране лексике*; Ана Барбатесковић, *Електронски речници*.

Иако у српску лексикографију такође спада двојезична и вишејезична лексикографија (уосталом *Српски рјечник: исцумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, који је био у темељу те изложбе и српске лексикографије, представља, као што се из његовог поднаслова види, тројезични речник, а на насловној страници те књиге њен наслов је на немачком и латинском дат као да је то српско-немачко-латински речник), али би таква шира концепција изложбе свакако тражила знатно више простора од оног који је организаторима био на располагању па се може претпоставити да је из тих разлога дати тип речника оправдано изостављен иако српска двојезична и вишејезична лексикографија обухвата и речнике неких угледних лингвиста (нпр. В. Караџић, Р. Кошутић, М. Московљевић, Р. Алексић, И. Клајн).

Добро је што су на изложби били заступљени и речници жаргона као један релативно новији тип речника, који одражава једну све јачу (што не значи и бољу) развојну линију српске лексике, односно српског, пре свега, урбаног језичког израза, али уместо израза речници „табуизиране лексике“ у наслову тог одељка не би било мање добро да је уместо њега употребљен израз „ненормативне лексике“, јер, на пример, опсцена лексика није друштвено забрањена, него се сматра ненормативном и неприхватљивом у добром књижевном језику мада је, нажалост, у широкој употреби и тамо где би требало да буде заступљен узоран књижевни језик (лепа књижевност, позориште, филм, телевизија), дакле, не само да није забрањена, него се имплицитно готово препоручује тобоже у уметничкој функцији.

После прве две монографије на српском језику из области лексикографије (*Савремена српска лексикографија у теорији и пракси*. Уредник Рајна Драгићевић. – Београд 2014; *Лексикологија и лексикографија у светлу савремених ирисијуа*, зборник научних радова, Уредништво: Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016), сада смо у доста кратком времену добили још једну монографију из области лексикографије, али сада у функцији каталога изложбе која ће бити одржана у САНУ. То додатно сведочи да српска лексикографија напредује крупним корацима, који су се и могли очекивати, а које треба свесрдно поздравити и подржати.

Др Предраг Ј. Пијер
Филолошки факултет
Катедра за славистику
Београд
predrag.piper@ya.ru

Уважене колеге, драги пријатељи,

Изложба *Српска лексикографија од Вука до данас* главна је пратећа манифестација на XVI међународном конгресу слависта, који је данас отворен на Филолошком факултету, а трајаће до 7. септембра. Организатори су Галерија науке и

технике САНУ и Савез славистичких друштава Србије. Ако се погледају афилијације аутора изложбе и свих колега који су учествовали у њеној припреми, лако ће се закључити да је до ове изложбе дошло неформалном сарадњом колега са Катедре за српски језик Филолошког факултета и Института за српски језик САНУ. Изложбу је иницирао проф. др Бошко Сувајџић, председник Међународног славистичког комитета, а финансијски су је подржали Секретаријат за културу града Београда и Министарство просвете, науке и технолошког развоја. У првим размишљањима о концепцији изложбе много нам је помогла Снежана Петровић, саветник Института за српски језик САНУ.

Један од главних циљева ове изложбе јесте обележавање великог јубилеја српске културе – двестагодишњице од објављивања првог издања *Српског рјечника* Вука Стефановића Караџића. Публика ће се упознати са значајем тог речника за утемељење савременог српског језика, али и са фазама израде Рјечника, као и са Вуковим личним примерком ове књиге, збиркама речи које су се нашле у њему, бројним аутентичним документима који откривају начин на који је Вук прикупљао грађу за своје најважније дело. Посебан значај имају оригинални Вукови листићи са речничком грађом, као и Вукове забелешке на маргинама речника или на збиркама речи које откривају начин на који је он размишљао о лексикографској обради грађе. Неке од тих докумената добили смо из Архива САНУ. Да би се дочарало време у коме је Вук живео и радио на Рјечнику, изложени су и његови лични предмети, који се чувају у Музеју Вука и Доситеја – прибор за писање, путна торба, наочари, фес, џепни сат итд.

Изложба осветљава српску лексикографију и из културно-историјске перспективе. Показаће се да су најважнији српски речнички пројекти блиско повезани са настајањем и прогресом најважнијих институција српске културе у XIX и XX веку. Испоставило се да није било могуће представити историјат српских речника без задирања у прошлост Друштва српске словесности, касније САНУ, и Матице српске, као и без приказивања најважнијих пројеката истакнутих чланова ових институција. Свим овим институцијама и научницима везаним за њих израда речника била је на врху листе приоритета. Њиховим залагањем најважнији српски речници су и угледали светлост дана. Избор лексике у речницима, степен развоја терминологије у различитим научним дисциплинама, стереотипи који су намерно или ненамерно учитани у дефиниције и примере такође указују на ниво друштвеног и културног развоја Срба у време настајања ових речника. Пошто се налазимо под кровом САНУ, рећи ћу и то да је тешко замислити делатност која као лексикографија прожима све фазе развоја САНУ, од оснивања до данас, и која повезује толико чланова САНУ. Наведимо само неке од њих: Стојан Новаковић, Александар Белић, Глигорије Елезовић, Ирена Грицкат, Митар Пешикан, Павле Ивић, Александар Лома, Предраг Пипер, Иван Клајн, Александар Костић. О резултатима лексикографског рада свих наведених академика говори се на овој изложби. Нажалост, само у оној мери у којој нам је дозволио овај премали простор за тако озбиљну тему.

Изложба има и научну перспективу. Кроз преглед речника од Вуковог времена до данас представљен је развој српске лексикографске мисли и лексикографије као науке. Трудил смо се да нагласимо јасно препознатљив ланац значајних српских интелектуалаца од Вука до данашње генерације лингвиста, који су се, израђујући речнике, надовезивали једни на друге, а истовремено остављали лични печат у српској лексикографији за будуће нараштаје.

Изложбу *Српска лексикографија од Вука до данас*, захваљујући финансијској подршци САНУ, прати и репрезентативни каталог, који, по својој структури представља колективну монографију о историји српске лексикографије. Објављивање

овог каталога не би било могуће без сасвим директне личне подршке председника САНУ професора Владимира Костића. Уредничком тиму Каталога придружио се и академик Милосав Тешић, чија подршка и помоћ су од изузетног значаја за целу нашу делатност око изложбе. Аутори Каталога су, углавном, сарадници и наставници Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета и сарадници Института за српски језик САНУ. Каталог садржи текстове о Вуковом Рјечнику, Речнику САНУ, речничком програму у Матици српској, о двојезичној лексикографији, о историјским, етимолошким, деривационим, дијалекатским, митолошким, фолклорним, термилошким, фарзеолошким, фреквенцијским, асоцијативним речницима, као и о речницима синонима, жаргона, речницима нових речи итд. Сви су текстови писани по истом моделу и у њима се износе многе чињенице о српским речницима које до сада нису биле објављене. Посебно су, по мојој оцени, нови и занимљиви подаци о првим покушајима израде неких типова речника, о првим речницима који то заправо и нису, али су омогућили развој неке лексикографске гране. Не малу сигурност ауторима изложбе и уредницима каталога улива чињеница да су се сви аутори каталога (иако и сами врло стручни, па зато и замољени да сарађују), консултовали са компетентним колегама у вези са својим текстовима, тако да је свако поглавље прошло кроз ригорозну контролу. Важно је нагласити и то да је прво припремљен каталог, а да је изложба настала са значајним ослонцем на текстове у њему. Галерија науке и технике САНУ премала је, нажалост, да бисмо у њој представили бар најважније чињенице о свим типовима српских речника који су представљени у каталогу изложбе. Због тога молимо цењену публику да изложбу схвати тек као најаву и скицу свих информација које у себи носи каталог изложбе. Рецензенти изложбе и каталога су академик Предраг Пипер и проф. др Даринка Гортан Премк, који су нам много помогли својим саветима. У свим фазама израде каталога здружено су помогли асистенти Катедре за српски језик Филолошког факултета – Весна Николић, Валентина Илић, Ненад Крчић, као и Бојана Тодић, сарадник Института за српски језик САНУ. Превођењем и лектуром руског дела каталога руководила је магистар Вукосава Ђапа Иветић. Свим овим колегама одузели смо лето због рада на овом каталогу, па им стога најискреније захваљујемо.

Изложба не би била овква каква јесте без помоћи дизајнера Озарије Марковић Лашић и Небојше Бобе Васиљевића. И за нас научнике и за њих уметнике позивање знања и погледа на исте чињенице из две визуре представља највећи и најлепши изазов у настајању ове изложбе.

На крају желим да захвалим Организационом одбору 16. међународног конгреса слависта и председнику Одбора професору Вељку Брборићу, на изузетној подршци, разумевању и полетној атмосфери која већ годинама влада у нашем малом тиму.

Речници су више од књига, јер представљају одраз цивилизацијског нивоа говорника неког језика, њихових знања о свету и начина на који га поимају и оцењују. Због тога изложба *Српска лексикографија од Вука до данас*, кроз слику о српским речницима, приказује, бар у некој мери, и слику српске науке и културе.

Др Рајна М. Дражићевећ

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

Београд

rajnad@yahoo.com